

Synthesenota nr. 10

De politieke en institutionele ontwikkeling van het Brussels Stadsgewest: bevindingen en perspectieven

C. Van Wynsberghe, J. Poirier, D. Sinardet, F. Tulkens

Vertaling : Patricia Tonnaer

• **Caroline Van Wynsberghe** is afgestudeerd als licentiate politieke wetenschappen aan de *Université catholique de Louvain* (UCL) en behaalde het '*Diplôme d'études approfondies*' in politieke sociologie aan het *Institut d'Études Politiques* (Parijs). Zij is onderzoekster bij het *Centre de Politique Comparée* (UCL) en docent (FUCaM). Ze spitst haar onderzoek toe op het evenwicht tussen lokale en federale belangen in federale hoofdsteden. "Brussels", in *Finance and Governance of Capital Cities in Federal Systems*, McGill University Press (2009).

Contact : c.vanwynsberghe@uclouvain.be

• **Johanne Poirier** (PhD, Cambridge) is docente in vergelijkend recht, het vergelijkend federalisme en publiek recht aan de *Université libre de Bruxelles*, waar zij mede leiding geeft aan het Centrum voor Publiek Recht. Haar onderzoeken omvatten met name de intergouvernementele relaties en de samenwerking tussen de federale partners. "La coopération Bruxelles-Europe : chronique d'un dialogue amorcé" in *Brussels and Europe*, Politeia, gedrukt in 2008.

Contact : jpoirier@ulb.ac.be

• **Dave Sinardet** is politicoloog aan de Universiteit van Antwerpen en gastprofessor aan de Fac. univ. Saint-Louis (FUSL). Hij publiceerde over federalisme, nationalisme en met name over de Belgische case (onlangs nog in *West-European Politics*) en werkt aan een boek over de rol van de media in het Belgische federale systeem. Sinardet neemt ook deel aan het publiek debat over de evolutie van het Belgische federalisme en dit aan beide kanten van de taalgrens.

Contact : dave.sinardet@ua.ac.be

• **Francois Tulkens** doceert aan de FUSL en is advocaat aan de balie van Brussel. Zijn academische activiteiten richten zich op het onderzoek en de praktijk van het staatsrecht en bestuursrecht. Hij heeft belangstelling voor de institutionele ontwikkelingen van België. Zo heeft hij onlangs deelgenomen aan seminars met als thema "Bussel en haar economische hinterland" en "De openbare dienst: tussen dreigend gevaar en hernieuwing".

Contact : tulkens@fusl.ac.be

De auteurs danken Roel de Groof voor zijn nauwgezet herlezingswerk. De fouten en gebreken van deze nota blijven onder de enige verantwoordelijkheid van de auteurs.

Discussieavond:
9 februari, 19u45

Erasmushogeschool
Dansaert campus
Zespenningenstraat 70
1000 Brussel

I. Vaststellingen

1. *De grenzen van de Brusselse metropool*

Het feit dat de institutionele en sociaal-economische grenzen van Brussel niet bij elkaar aansluiten wordt algemeen erkend. Economische en geografische studies hebben dit herhaaldelijk aangetoond. Zo zou de Brusselse agglomeratie zich bijvoorbeeld uitspreiden over 31 gemeenten (Dujardin e.a., 2007) of zelfs 62¹ (Luyten & Van Hecke, 2007: 26), de 19 van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest inbegrepen. De cijfers variëren uiteraard naargelang de gehanteerde criteria. Voor het bedrijfsleven overschrijdt het Brusselse economische hinterland aanzienlijk de politieke grenzen. Zo is de recente *Business Route 2018 for Brussels Metropolitan* van oordeel dat de Brusselse metropool overeenkomt met het grondgebied van de 19 Brusselse gemeenten aangevuld met de gemeenten van Waals-Brabant evenals die van het arrondissement Halle-Vilvoorde (Provincie van Vlaams-Brabant). Het is niet onze bedoeling ons te mengen in het debat over het aantal betrokken gemeenten, omdat dit een kwestie is van politieke besluitvorming die de strikte economische, geografische en zelfs juridische grenzen overschrijdt.

2. *Bestuur en financiering van het Brussels Stadsgewest*²

De consensus over de niet-overlappende institutionele en socio-economische grenzen brokkelt echter af wanneer het gaat over het bestuur van dit gebied. Met de regionale verkiezingen in zicht zullen de politieke programma's ongetwijfeld met diverse oplossingen komen, die alle gericht zijn op de hoofdstedelijke coördinatie van

¹ Het gaat dus om het vraagstuk van het stadsgewest (*région urbaine*), d.w.z. de agglomeratie (36 gemeenten) en de Brusselse voorsteden (Luyten & Van Hecke, 2007: 3).

² Deze nota behandelt slechts de functionele aspecten van het beleid van het Brussel Stadsgewest. Voor aspecten betreffende de sociale rechtvaardigheid verwijzen wij naar de thematiek "Sociale ongelijkheden en de sociale cohesie" van de SGB's; Loopmans e.a., 2009.

het overheidsbeleid, maar zij zullen variëren als het aankomt op de middelen en structuren die daarvoor nodig zijn.

De kwestie van het bestuur van Groot-Brussel is even oud als België zelf (De Groof, 2008), maar vandaag is de noodzaak om na te denken over de ontwikkeling van Brussel in een hoofdstedelijk perspectief onder meer gebaseerd op de combinatie van een meerkost en een verlies aan inkomsten die het gevolg is van het feit dat veel werknemers in Brussel niet in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wonen. Volgens de geactualiseerde studie uit 2003 van de Facultés Universitaires Saint-Louis, zou dit neerkomen op ongeveer 490 miljoen euro per jaar (Cattoir e.a., 1999 – bijgewerkt door Van der Stichele, 2003; Lambert e.a., 2002: 410-415; zie Cattoir e.a., 2009). De noodzaak tot een debat over Brussel en zijn hinterland is ook het gevolg van de schrijnende ervaringen rond milieuhinder (verbrandingsoven van Drogenbos, spreiding van de vluchten boven Brussel). Naast coördinatie en harmonisatie, zou een hoofdstedelijke organisatie het mogelijk maken om de meerderheid van de gebruikers financieel te laten participeren in de geboden openbare diensten, maar ook om "doublures" te vermijden (het meest opvallende voorbeeld is ongetwijfeld dat van het openbaar vervoer aangezien 3 regionale maatschappijen de hoofdstad aandoen, maar men kan eveneens verwijzen naar toerisme dat momenteel ook versnipperd is in Brussel) en economische schaalvergroting te realiseren (Lefèvre, 1998: 10-11).

3. *Het Brussels stadsgewest en zijn economische prestaties*

Bovendien zou deze hoofdstedelijke coördinatie, naast de eenvoudige gemeenschap van belangen – ongeacht de vorm – Brussel op de kaart zetten als groeipool en de gelegenheid bieden om de economische prestaties te vergroten (zie Vander-motten e.a., 2009).

Alvorens te bespreken hoe dergelijke overeenkomsten tussen politieke entiteiten kunnen geformaliseerd worden, willen we eerst nog even het recente initiatief aanstippen van de ondernemers van de *Brussels Metropolitan Region* die zich hebben verenigd in een federatie met de steun van BECI (*Brussels Enterprises Commerce And Industry*), van UWE (*Union Wallonne des Entreprises*), van Voka (Vlaams Netwerk van Ondernemingen) en van het VBO (Verbond van Belgische Ondernemingen), rondom een project van *Business Route* tegen het jaar 2018. De bedrijfswereld heeft hiermee een gemeenschap van belangen opgericht, die de regionale en taalkundige grenzen overschrijdt, om aan te tonen dat de economische ontwikkeling van Brussel niet alleen via een politieke of institutionele weg gaat. In Rijsel werd het *leadership* van de hoofdstedelijke ontwikkeling eveneens door een industrieel genomen, Bruno Bonduelle, die erin geslaagd is rondom zijn project alle *stakeholders* (bedrijfsleven, burgermaatschappij, politieke wereld, ...) te verenigen. Ondanks de aanwezigheid van de Eerste Minister en de ministers-presidenten bij de lancering van de *Business Route*, is het duidelijk dat de politieke partijen op dit vlak een achterstand vertonen. Weinig verkiezingsprogramma's hebben het over een dergelijke aanpak.

II. Vragen-problemen

Hoewel een efficiënter bestuur van stedelijke en economische dossiers uitnodigt tot nadenken over een "stadsgemeenschap" of "stadsgewest", roept het concept vele vragen op. Naast de kwestie van politieke haalbaarheid duiken met name kwesties op als rechtspositie, functies, actoren, vaardigheden, bevoegdheden, financiering en wijze van bestuur.

1. Waarover gaat het?

Men kan hoofdstedelijke gebieden of stadsgewesten definiëren als "*urban regions that develop along functional networks, cutting across the boundaries of existing local, regional and sometimes even national governments*" (Kübler, Schwab, 2007: 473, cursivering en vet van ons). Deze functionele opvatting legt geen enkele specifieke vorm van regering of bestuur op. Het beheer van het openbaar beleid voor deze territoria kan allerlei vormen aannemen. Het gaat er geenszins om te pleiten voor de "stadsgemeenschap op de Franse wijze", die sinds 1966 gebaseerd is op een nauwkeurige vorm van intercommunale samenwerking. In dit stadium moeten talrijke hypotheses worden overwogen (zie hierna).

De kwestie van het betrokken grondgebied, is in de bevindingen aan de orde gesteld. De omvang ervan hoeven we niet vast te leggen; deze taak laten we graag aan economen en geografen over. Bovendien houden we de optie open om te werken met een gedifferentieerde grondslag, afhankelijk van het beleidsdomein. Hoewel een dergelijk systeem het voordeel van een grote flexibiliteit biedt, moet ook rekening gehouden worden met de complexiteit die het gevolg is van een bestuur met variabele geometrie.

2. Welke actoren? Welke functies?

Een coherent bestuur van het Brusselse hinterland zou een beroep kunnen doen op de gemeenten, provincies, Gewesten (en Gemeenschappen, naargelang de bevoegdheden) en zelfs op de federale overheid en de Europese Unie. Een basispostulaat van deze nota is dat het niet enkel aan de federale overheid kan worden overgelaten om dit gebied te besturen. Wij sluiten daarom bij voorbaat elk type exclusief federaal (of Europees) grondgebied of district uit.

De domeinen waar een Brussels Stadsgewest (BSG) zou kunnen interveniëren – of op zijn minst belanghebbende zijn – zijn variabel en potentieel talrijk. Sommigen daarvan liggen overduidelijk voor de hand: mobiliteit (van mensen – individueel en openbaar – en van vracht, op het niveau van autosnelwegen, spoorwegen, de luchtvaart en waterwegen), arbeidsmarkt, ruimtelijke ordening en huisvesting, evenals fiscaliteit. Maar men zou eveneens distributie van water of elektriciteit, afvalverwerking, zelfs beroepsopleiding of systematische koppeling tussen scholen van beide taalregisters kunnen overwegen!

Om redenen van strategie en haalbaarheid, maar ook omdat andere stedelijke gebieden met dezelfde problematiek worden geconfronteerd, lijkt het relevant om een structuur op te zetten die ook kan worden toegepast op andere steden, zoals Antwerpen of Luik (Sinardet, 2008a). Het zou dus niet mogen gaan over een ad hoc structuur, enkel voor de Brusselse situatie. Een politiek compromis heeft misschien meer kans op slagen indien deze vorm van hoofdstedelijk beleid ook kan worden

toegepast op andere stadsgebieden. Bovendien wordt hiermee vermeden dat Brussel en zijn socio-economisch hinterland gestigmatiseerd wordt als een gebied dat van een bijzonder status geniet, niet volkomen stad, noch volkomen Gewest.

3. *Welke legitimiteit?*

Volgens de politiek-wetenschappelijke literatuur dient een hoofdstedelijk "bestuur" over een sterke democratische legitimatie te beschikken (Lefèvre, 1998: 12), omdat de maatregelen voor iedereen zullen moeten gelden, en in de eerste plaats voor de reeds bestaande lokale autoriteiten. Als de overwogen structuur over wetgevende bevoegdheden dient te beschikken (zie volgende paragraaf), lijkt de rechtstreekse verkiezing van de leiders van de structuur dan ook onvermijdelijk, zelfs wanneer in de overgangperiode een systeem van delegering van lokale en regionale mandata-rissen kan worden overwogen.

4. *Risico's van complexiteit en blokkades?*

De institutionele complexiteit van Brussel wordt bijna met unanimité door de actoren op het terrein aan de kaak gesteld. We moeten dus vermijden dat het middel de kwaal verergert. Met het oog op de coördinatie – en het opzetten van "unieke loketten" in verschillende sectoren – is het belangrijk om te vermijden dat er een nieuwe politieke structuur ontstaat die het beleid nog complexer maakt. De risico's voor blokkages – voor de *'joint decision trap'* – moeten worden geminimaliseerd. Bovendien mag het stadsgewest geen Trojaans paard worden voor een project van een gezamenlijk beheer van Brussel door de twee gemeenschappen (over het beleid en de verdeling van de bevoegdheden binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, zie het SGB-thema *"stedelijk bestuur"*; Delwit e.a., 2009).

5. *En in welke taal/talen s.v.p.?*

A priori zou het Brussels stadsgewest instaan voor het functionele beheer van materies die de gemeentelijke, gewestelijke en eveneens de taalkundige grenzen overschrijden. Het is echter waarschijnlijk dat de weerstand tegen dit laatste aspect het grootst zal zijn, gezien de recente politieke geschiedenis rond het taalconflict in België en de nog steeds grote symbolische waarde die hieraan gehecht wordt door een aantal politici vandaag (Sinardet, 2008b). Het stadsgewest zou kunnen functioneren binnen de huidige taalwetgeving, hoewel dat de regelgeving rond taalgebruik dreigt te vermenigvuldigen (zeker als het orgaan de feitelijke organisatie overschrijdt): in het Nederlands in Provincie Vlaams Brabant, in het Frans op het grondgebied van Waals-Brabant en tweetalig in de 19 Brusselse gemeenten. Een "tweetalige" oplossing is mogelijk, maar zou waarschijnlijk juridische aanpassingen vereisen.

6. *Welke politieke motivatie? Welk leiderschap?*

Het laatste problematische punt, maar daar hebben zowel politicologen als juristen geen enkele grip op, is de motivatie van de actoren om partners van hetzelfde grootstedelijk project te zijn. Gezien de diversiteit van de betrokken actoren en hun herkomst, evenals de verscheidenheid aan coalities die op verschillende machtniveaus bestaan, is het waarschijnlijk dat de mate van vrijwilligheid uitermate fluctueert. Dit noopt tot nadenken over de wenselijke structuur, gaande van een minder geformaliseerde 'coalition of the willing' tot een meer geïnstitutionaliseerde en dus bindende vorm. Tegelijkertijd moet ook de kwestie van het leiderschap over het pro-

ject overwogen worden. Is dit een rol voor Brussel als gewest? Kan men geloven dat de gemeenten zich zullen verenigen om de vereiste impuls te geven? Of zal men moeten wachten op een federaal – of zelfs Europees – initiatief om te starten? In ieder geval zullen, los van het geloof van eenieder in het belang van het project, ook stimuli voor samenwerking moeten worden gegeven om alle betrokkenen te verenigen rond één project (Kübler, 2005: 87).

III. Mogelijke beleidsoplossingen ³

Verschillende scenario's kunnen worden overwogen, van de meest flexibele tot de meest formele, afhankelijk van de geïdentificeerde behoeften en zeker ook van de bereidheid van de betrokkenen. Onze buurlanden bieden diverse voorbeelden. Zo staat Rijsel zowel centraal in een stadsgemeenschap en in de Eurometropool (een Europese Groepering voor Territoriale Samenwerking (EGTS)), twee structuren die vandaag over een rechtspersoonlijkheid beschikken. Van haar kant heeft Berlijn de fusie met de deelstaat Brandenburg geprobeerd, om zich uiteindelijk te richten op samenwerking op specifieke punten door middel van samenwerkingsovereenkomsten. De fusie werd door het Brandenburger referendum tegengehouden. In Nederland werden in 2006 *Plusregio*'s ingevoerd. Het gaat om intercommunale instanties die in stadsgebieden zijn gevestigd. Tenslotte kunnen we ook Zwitserland als voorbeeld nemen, waar de Confederatie sinds 2002 een bundeling van krachten probeert te ontwikkelen tussen de verschillende overheidsniveaus (Confederatie, kantons, steden en gemeenten) in het kader van de politiek van de agglomeraties. Ondanks de financiële stimulans van de overheid, waren weinig projecten in staat om bevredigende resultaten te leveren (Maitre, 2007). Overigens haalt *Business Route 2018* met name "Metro Basel", "London First" en "Oakland [VS] Partnership" als voorbeeld aan. Alleen Basel had te maken met een taalkundige en politieke situatie vergelijkbaar met Brussel. Metro Basel is een VWZ (vereniging zonder winstoogmerk) die drie landen overlapt (Zwitserland, Frankrijk, Duitsland). In Canada overstijgt de *National Capital Region* twee provincies, het grotendeels Engelstalige Ontario en het Franstalige Quebec, en diverse gemeenten, maar haar bevoegdheden zijn zeer beperkt, met name op het vlak van dienstenbeleid.

De grootstedelijke ontwikkeling kan op verschillende manieren vorm krijgen (Tulkens, 2008). Voor wat betreft de Europese Unie kunnen we direct al aangeven dat ze bij elk van de hieronder voorgestelde samenwerkingsvormen kan betrokken worden.

a. Zo kan eerste graad van samenwerking, naar het voorbeeld van de betrekkingen tussen Berlijn en Brandenburg, bestaan uit het gebruik samenwerkingsakkoorden. Artikel 92bis van de bijzondere wet op de institutionele hervormingen voorziet in deze mogelijkheid, ten minste tussen de federale overheid en de gefederaliseerde entiteiten, of tussen deze laatste onderling. Op dit moment is het Brussels Hoofdstedelijk Gewest al een partner in samenwerkingsakkoorden met zowel de federale regering (met name het Beliris-akkoord inzake bepaalde initiatieven ter bevordering van de internationale rol en de functie als hoofdstad van Brussel), als met andere Gewesten en Gemeenschappen en dit op verschillende terreinen (Poirier, 2008, 2006, 2002). In principe zijn de gemeenten (en provincies) uitgesloten van deze eerste vorm van samenwerking. Bovendien kan de juridische geldigheid van bepaalde samenwerkingsovereenkomsten soms vragen oproepen, al helemaal als ze niet binnen artikel 92bis passen. Niettemin, zelfs als "*gentlemen's agreements*" kunnen dergelijke protocollen doelmatig coördinatiefuncties vervullen. Zo werd in 2006 een ontwerpakkoord gesloten betreffende de wijk Schuman tussen de federale overheid, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de gemeenten Brussel-stad, Elsene en Et-

³ Dit punt is voornamelijk gebaseerd op de inbreng van François Tulkens tijdens het Seminar in juni 2008, georganiseerd door de Economische en Sociale Raad voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

terbeek (Poirier, 2008). Al deze overeenstemmingen zijn uiteraard, zowel bij afsluiten als uitvoeren ervan, afhankelijk van de goodwill van de partners.

b. Tweede modaliteit: de feitelijke organisatie, *ad hoc* samenwerkingsverbanden tussen de verschillende bestuursniveaus op vrijwillige basis, van lokaal tot supranationaal wanneer de Europese Unie erbij wordt betrokken. Het is dus mogelijk om gemeenten en provincies te verenigen en het strikte Belgische kader te verlaten. Deze informele structuur, die geen juridisch bestaansrecht heeft, maakt het mogelijk om partners te verenigen rondom specifieke thema's/projecten. Uiteraard zal ze geheel afhankelijk zijn van de vastberadenheid en ambitie van alle partijen zijn om de overwogen projecten en beleid te dragen. Men kan ervan uitgaan dat de participatie van de EU (of van haar instellingen) de inzet van verschillende Belgische actoren kan versterken, al was het maar om de partner(s) aan te tonen dat hij/ze niet zijn/hun tijd verliezen met onvruchtbare discussies. Dit kan de betrokkenen Belgische partijen stimuleren om het samenwerkingsspel serieus te nemen, zoals de Belgische entiteiten (gemeenten, provincies, gewesten en de Staat) dat deden ten opzichte van hun Franse partners (waaronder de Staat) in de Eurometropool Rijsel-Kortrijk-Doornik, voordat zij de structuur van de EGTS aannam (zie hieronder).

c. Derde mogelijkheid is het gemeentelijke overleg naar het voorbeeld van de stadsgemeenschap van het gebied Charleroi, Val-de-Sambre en Zuid-Henegouwen: deze 'lichte instelling' (eveneens een feitelijke organisatie) is een soort 'jumelag' van gemeenten die de samenhang van bepaald openbaar beleid wil versterken en die geen eigen financiering behoeft, aangezien de betrokken gemeenten tussenkomen op basis van specifieke projecten. De Rijksse GPCI (*Grensoverschrijdende Permanente Conferentie van Intercommunales*), het embryo van de Eurometropool, behoort ook tot deze categorie. Zij diende als koepel voor de sturing en coördinatie van de Franse en Belgische intercommunales (2 Waalse en 2 Vlaamse). Hoewel zij efficiënt lijkt te werken voor de uitvoering van haalbaarheidsstudies of voorlichtingstaken, is zij ineffectief gebleken in de concretisering van projecten (website GPCI/COPIT). In deze constructie zou het dus enkel om het lokale niveau gaan, wat het nut beperkt voor de Belgische context van grote versnippering van bevoegdheden, die het onontbeerlijk maakt om ten minste gemeenten en Gewesten te betrekken.

d. De vierde categorie vereist een wet – die dus in het Federale Parlement moet worden aangenomen – om een intermediair gezagsniveau in te stellen tussen gemeenten en Gewesten. Deze constructie zou dicht bij de Franse stadsgemeenschap ('*communauté urbaine*') aanleunen. Het gaat hier om veel meer dan enkel overleg: gemeentelijke bevoegdheden zouden aldus samengevoegd worden voor het gehele grondgebied van het Brussels stadsgewest. Uiteraard is deze structuur gemakkelijk overdraagbaar naar andere stedelijke gebieden in het land, met echter de onbetwistbare beperking dat het hiermee niet mogelijk is om gemeentelijk en gewestelijk beleid te coördineren. Het gaat hier eerder om een alternatief voor de intercommunales en de provincies.

e. Een vijfde optie is de oprichting van een nieuw type beleidsentiteit, dat gemeenten, provincies en gewesten hergroepeert (en eventueel de gemeenschappen, naargelang de bevoegdheden die gezamenlijk zouden worden uitgeoefend). Aan een dergelijke structuur kan een actieterrein worden toegekend dat groot genoeg is om de investering (wat betreft verlies aan invloed) te rechtvaardigen. Ze zou alleen denkbaar kunnen zijn in het kader van een omvangrijke staatshervorming, maar zou

ook een zeker institutioneel evenwicht kunnen bewerkstelligen door in het centrum van België een stadsgewest mogelijk te maken dat zicht uitstrekt over drie belangrijkste entiteiten. Het zou gaan om een strikt nationale variant van de EGTS, die enkel van toepassing is op grensoverschrijdende gebieden (wat dus minstens twee lidstaten van de EU impliceert). De EGTS zijn immers instrumenten voor grensoverschrijdende, transnationale en interregionale samenwerking tussen verschillende Lidstaten, maar ook van de regionale gemeenschappen en lagere overheden. Deze besluiten door verdrag over de bevoegdheden van de EGTS, die bovendien beschikt over rechtspersoonlijkheid.

Alle vijf de pistes roepen vragen op omtrent transparantie, efficiëntie, blokkagerisico's en democratische legitimiteit. Deze risico's worden uiteraard groter als het gaat om structuren die over eigen middelen en belangrijke bevoegdheden beschikken. Het is niet wenselijk om over te gaan tot – omslachtige en kostbare – verkiezingen van louter adviserende raden. Dit kan enkel voor raden die over een reglementerende of wetgevende bevoegdheid beschikken aangezien de samenstelling van de andere zich beperkt tot een afvaardiging van lokale mandatarissen.

Naast de kwestie van de democratische legitimiteit, moet men de problematiek behandelen die verband houdt met het bestuur en het operationele beheer van de nieuwe entiteiten. Deze zullen, zeker bij aanvang, moeten steunen op bestaande structuren, ofwel door de herziening van beheersovereenkomsten voor bepaalde openbare bedrijven waarvan men zich moeilijk kan voorstellen dat ze worden afgeschaft (bv. openbaar vervoer), ofwel via (langdurige) detachering van ambtenaren van de oorspronkelijke organisatie naar de nieuwe om zo de terreinervaring te blijven benutten.

Conclusies

Het belang – en de urgentie – van een vereniging van de dynamische krachten en de overheden in en rond Brussel is onmiskenbaar. Het idee van een Brussels stads-gewest is een mogelijke oplossing voor de versnippering van bevoegdheden, zowel op materieel vlak (wie doet wat?) als op territoriaal vlak (waar?). De actoren op het terrein vragen (luidkeels) om de institutionele en bestuurlijke versnippering en kakofonie een halt toe te roepen. Zij roepen eveneens op tot de uitwerking van een visie, van een collectief en verenigend project. Er bestaat een hele waaier aan modaliteiten om dergelijk overleg te concretiseren, gaande van informeel (feitelijke organisatie, gericht op een specifiek project) tot institutioneel (een nieuwe entiteit boven de gemeenten en gewesten), via gerichte mechanismen (bijvoorbeeld een samenwerkingsakkoord op het vlak van sociale huisvesting of mobiliteit).

Wij hebben vijf opties verkend, die uiteraard noch beperkend zijn (men zou kunnen nadenken over grensoverschrijdende VZW's, zoals Metro Basel), noch exclusief (men kan bijvoorbeeld instellingen en losse samenwerkingen verenigen).

Institutionele (en financiële) kwesties vereisen uiteraard een diepgaande reflectie, maar het is vooral ook belangrijk om de doelstellingen te identificeren die de verschillende actoren als essentieel beschouwen. Alvorens uit te wijden over het "hoe", moet men discussiëren over het "waarom en om wat te doen?". In lijn met de Belgische politieke traditie zullen aanpassingen mogelijk geleidelijk zijn, met name omdat deelname aan een samenwerkingsstructuur van elk niveau vergt dat het een deel van zijn bevoegdheden opgeeft – hoe beperkt ook – of minstens de uitoefening ervan. Bovendien impliceert dit dat een bepaald niveau de drijvende kracht wordt van de nieuwe structuur en als eerste dit deel(tje) autonomie durft opgeven, in de hoop dat anderen zullen volgen.

Het installeren van flexibele instrumenten en structuren, die een gerichte en concrete samenwerking mogelijk maken, zal wellicht efficiënter zijn dan het oprichten van complexe structuren. Dit gezegd zijnde, een grensoverschrijdende '*branding*', een ruimte voor ontmoeting en dialoog kan van essentieel belang zijn voor het dynamischer maken van de Brusselse economie, iets wat met de huidige crisis alsmaar dringender wordt.

Referenties

- BECI, UWE, VOKA, FEB (2008) *Business Route 2018 for Brussels Metropolitan* (<http://www.metropolitanbrussels2018.eu>).
- CATTOIR, PH., LAMBERT, J.-P., TAYMANS, M., TULKENS, H., VAN DER STICHELE, G. AND VERDONCK, M. (1999) *De alternatieve manieren voor de financiering van Brussel, Research for M. Rufin Grijp, Minister for scientific research*, Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Bijgewerkte studie (2003) van G. Van der Stichele en 2003.
- CATTOIR, PH., VAESSEN, J., MAGALI VERDONCK, VAN DER STICHELE, G., ZIMMER, P. (2009) "Staten-generaal van Brussel. Openbare financiën, financiering en fiscaliteit", *Brussels Studies*, Synthesenota nr. 16, 2 maart.
- DE GROOF, R. (2008) Actuele toekomstvisies op Brussel in historisch perspectief: de kwestie Groot-Brussel, zo oud als de Belgische staat. In AMBV, *Acta Colloquium Het geheugen van Brussel – 30 jaar AMBV*, pp. 81-100.
- DELWIT, P., DESCHOUWER, K. (2009) "Staten-generaal van Brussel. De Brusselse instellingen", *Brussels Studies*, Synthesenota nr. 14, 23 februari.
- DUJARDIN, C., THOMAS, I. and TULKENS, H. (2007) Quelles frontières pour Bruxelles ? Une mise à jour. In *Reflets et perspectives de la vie économique*, 2-3, Deel XLVI, pp. 155-176.
- KÜBLER, D. (2005) Démocratie et gouvernance d'agglomération : quelques leçons européennes. In *Pouvoirs locaux*, 35/II, pp. 85-91.
- KÜBLER, D., SCHWAB, B. (2007) New regionalism in five Swiss metropolitan areas: An assessment of inclusiveness, deliberation and democratic accountability. In *European Journal of political Research*, 46/4, pp. 473-502.
- LAMBERT, J.-P., TULKENS, H., CATTOIR, P., TAYMANS, M., VAN DER STICHELE, G. AND VERDONCK, M. (2002) *Brussel en haar financiering*. In Cattoir, P., De Bruycker, P., Dumont, H., Tulkens, H. and Witte, E. (eds.), *Autonomie, solidarité et coopération : Quelques enjeux du fédéralisme belge au 21e siècle*, Brussels : Larcier, pp. 405-424.
- LEFÈVRE, C. (1998) Metropolitan government and governance in western countries: a critical review. In *International Journal of Urban and Regional Research*, 22/1, pp. 9-25.
- LOOPMANS, M., KESTELOOT, Chr. (2009) "Staten-generaal van Brussel. Sociale ongelijkheden", *Brussels Studies*, Synthesenota nr. 15, 2 maart.
- LUYTEN, S., VAN HECKE, E. (2007) *De Belgische Stadsgewesten 2001*. K.U.Leuven, Instituut voor Sociale en Economische Geografie (http://www.statbel.fgov.be/pub/d0/p009n014_nl.pdf).
- MAITRE, M. (2007). Agglomérations - Repères dans une pléthore de projets disparates. In *Affaires publiques*, n°2.
- POIRIER, J. (2002) La coopération à Bruxelles : la dimension fédérale-régionale. In Cattoir, P., De Bruycker, P., Dumont, H., Tulkens, H. and Witte, E. (eds.), *Auto-*

nomie, solidarité et coopération : Quelques enjeux du fédéralisme belge au 21e siècle, Brussels: Larcier, pp. 489-524.

POIRIER, J. (2006) Le droit public survivra-t-il à sa contractualisation ? Le cas des accords de coopération dans le système fédéral belge. In *Numéro spécial de la Revue de droit de l'ULB*, vol. 33/1, pp. 261-314.

POIRIER, J. (2008) La coopération Bruxelles-Europe : chronique d'un dialogue amorcé. In De Groof, R., Witte, E. et al., (eds.). *Brussels and Europe*. Brussels : Academic and Scientific Publishers/Politeia, 30pp. (in druk).

SINARDET, D. (2008a) Bijdrage tot de Ronde Tafel. In *Brussel en zijn socio-economisch hinterland: de handelingen van het colloquium*, Brussel: Economische en Sociale Raad van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, p. 81-113
(http://www.esr.irisnet.be/site/publicaties/actes_colloque.pdf/nl).

SINARDET, D. (2008b) Territorialité et identités linguistiques en Belgique. In *Hermès. Cognition, Communication, Politique* (themanummer: L'épreuve de la diversité culturelle, onder redactie van Nowicki, J., Oustinoff, M. & Proulx, S.), 20/2, pp. 131-149

TULKENS, F (2008). Bijdrage tot de Ronde Tafel. In *Brussel en zijn socio-economisch hinterland: de handelingen van het colloquium*, Brussel: Economische en Sociale Raad van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, p. 81-113
(http://www.esr.irisnet.be/site/publicaties/actes_colloque.pdf/nl).

VANDERMOTTEN, CHR., LECLERCQ, E., CASSIERS, T., WAYENS, B. (2009) "Staten-generaal van Brussel. De Brusselse economie", *Brussels Studies*, Synthesenota nr. 7, 26 januari.

VAN WYNSBERGHE, C. (2007). De Brusselse metropool : naar een ontwikkelingsmodel tussen dat van Rijsel en Berlijn? In *Brussels Studies*, n° 11.

Over de GECT/EGTS: <http://europa.eu/scadplus/leg/fr/lvb/g24235.htm>

Over de Plusregio's: <http://www.stadsregios.nl/>

Over de Communauté urbaine de Charleroi :
<http://www.cuct.be/cuct/site.nsf/.PageW?ReadForm&Key=Qui>

Over de Rijselse COPIT-CPCI:
http://www.espaces-transfrontaliers.org/affiche_projet.php?affiche=projet/proj_copit.html